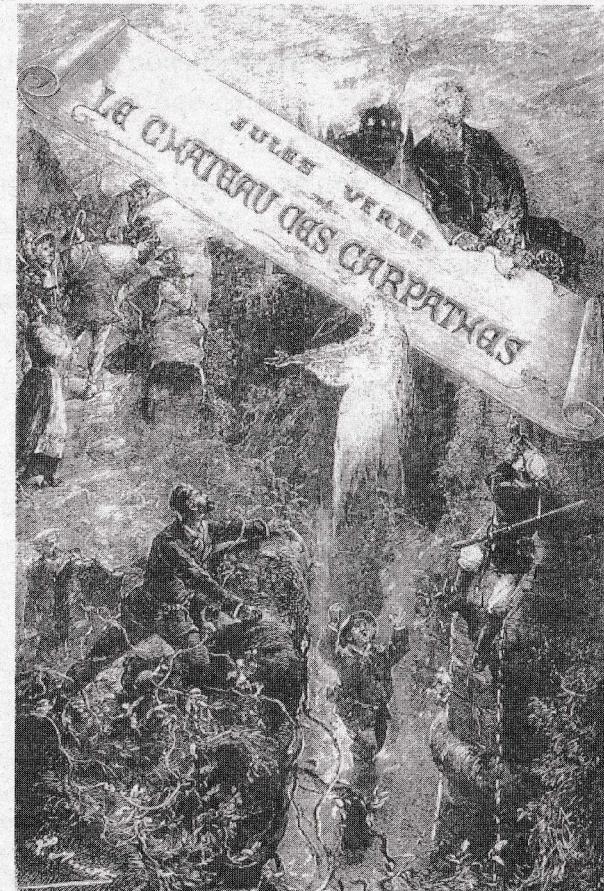

Jules Verne
Castelul din Carpați

REGIS

Editura REGIS
www.regiseditura.ro
Tel./Fax: 021.222.26.16; 0744.75.65.86

I

Povestirea aceasta nu e fantastică, ci numai romanțioasă. Dat fiind că e neverosimilă, trebuie să socotim oare și neadevărată? Ar fi o greșală. Aparținem unei vremi când totul se întâmplă, mai că avem dreptul să spunem: când totul s-a întâmplat. Dacă nu-i de crezut azi, povestirea noastră poate fi verosimilă mâine, grație resurselor științifice care constituie zestrea viitorului, iar atunci nu-i va da nimănui prin minte să-o treacă în rândul legendelor. De altminteri, la capătul acestui practic și pozitiv secol al nouăsprezecelea, nu se mai plăsmuiesc legende nici în Bretania, ținutul sălbatichilor korrigani¹, nici în Scoția, pământul brownielor² și al gnomilor³, nici în Norvegia, patria asilor⁴, a elfilor⁵, a silfilor⁶ și a valkiriilor⁷, nici măcar în Transilvania, unde cadrul Carpaților se pretează în chip atât de firesc la toate evocările vrăjitorești. E cazul să notăm că țara transilvană e încă foarte legată de superstițiile începătorilor⁸. Baronul de Gérando⁹ a descris provinciile extremei Europe și Elisée Reclus¹⁰ le-a vizitat.

1 Duhuri rele.

2 Duh binevoitor care bântuie fermele vechi din Scoția.

3 Duh mărunt, care păzește comorile din fundul pământului.

4 Divinități nordice reprezentând forțele naturii.

5 Divinități nordice simbolizând aerul, focul, pământul și fenomenele atmosferice.

6 Genii ale aerului.

7 Curierele lui Odin, în mitologia scandinavă.

8 Să notăm și noi că acțiunea romanului, scris în 1892, se petrece în vremea monarhiei austro-ungare, „într-unul din ultimii ani ai sec. al XIX-lea”. Autorul a anticipat de astă dată doar cu câțiva ani.

9 Joseph Marie, baron de Gerando (1772-1842), filosof francez.

10 Elisee Reclus (1830-1905), mare geograf francez.

Respect p Amândoi n-au spus nimic despre ciudata poveste pe care se intemeiază acest roman. Au luat oare cunoștință de ea? Poate, dar n-or fi vrut să-i dea crezare. E păcat, pentru că ar fi povestit-o, unul cu precizia unui analist, celălalt cu poezia firească de care-i sunt pătrunse însemnările din călătorii.

De vreme ce nici primul, nici al doilea n-au făcut-o, voi încerca s-o fac eu, în locul lor. În ziua de 29 mai a aceluia an, un cioban își veghea turma la marginea unui podis înverzit de la poalele Retezatului, care domină o vale fertilă, acoperită de copaci cu trunchiuri drepte și îmbogățită de holde mănoase. Galernele, vânturile de nord-vest, trec iarna ca briciul unui bărbier peste podisul acesta înalt, deschis, lipsit de adăpost. Prin partea locului se spune atunci că și potrivește barba – și uneori tare din scurt. Ciobanul n-avea nimic arcadian¹¹ în felul cum era înțolit și nimic bucolic în atitudine. Nu era un Dafnis, Amyntas, Tityr, Lycidas sau Melibeu¹². Nu râul Lignon¹³ îi șoptea la picioarele încălțate în galenți de lemn, ci Jiul valah, ale cărui ape proaspete și pastorale ar fi fost vrednice săurgă prin meandrele romanului Astrea.

Frig¹⁴, Frig din satul Verești – aşa se numea rusticul păcurar - la fel de neîngrijit ca dobitoacele sale, bun

11 Arcadia, regiune a Greciei antice, ai cărei locuitori păstori erau, pentru poetii Antichității, prototipuri ale nevinovăției și fericirii.

12 Nume de păstori, apărând frecvent în poeziile bucolice.

13 Afluent al Loarei, imortalizat în romanul pastoral „Astrea” al lui Honore d’Urfe (1607-1627).

14 Ortografia numelor românești fiind cu totul fantezist transcrisă de către Jules Verne, ne-am luat îngăduința de a o restabili, în măsura posibilităților, fără a mai indica de fiecare dată faptul.

să locuiască în murdara înjghebare ridicată la intrarea satului și unde oile și porcii trăiau într-o revoltătoare împuțiciune, singurul cuvânt împrumutat din limba veche care li se potrivește păduchioaselor stâne ale comitatului.

Acest immanum pecus¹⁵ păsea deci sub conducerea numitului Frig - immanior ipse¹⁶. Lungit pe o movilă căptușită cu iarbă, dormea cu un ochi și veghea cu celălalt, ținându-și luleaua mare în gură, șuierând pentru a-și chema dulăii, când vreo oaie se depărta de pășune, sau suflând în bucium și scoțând un sunet împrăștiat de multiplele ecouri ale munților.

Era patru după-amiază. Soarele începea să scapete. Câteva piscuri, cu temeliile încicate într-o ceată plutitoare, erau luminate către răsărit. Spre miazăzi și apus două curmături ale lanțului muntos lăsau să treacă pieziș căte un snop de raze, ca niște șuvoaie de lumină strecurate printr-o poartă întredeschisă.

Această descriere orografică ține de portiunea cea mai sălbatică a Transilvaniei, cunoscută sub denumirea de comitatul Clujului¹⁷.

Ciudată fărâmă din imperiul Austriei, această Transilvanie, Erdely în limba maghiară, adică „țara pădurilor”! Se mărginește cu Ungaria la nord, cu Valahia

15 Turmă cumplită (în limba latină).

16 Mai cumplit el însuși (în limba latină).

17 Reamintim că acțiunea romanului se petrece în vremea stăpânirii habsburgice, de unde termenul de comitat. După cum era firesc, Jules Verne nu cunoștea locurile geografice ale Transilvaniei decât sub denumirile lor oficiale, austro-ungare. Am restabilit pretutindeni în text vechile denumiri românești, pe cât a fost cu putință.

18 Cititorul va corecta singur, firescă, hotarele reale ale Transilvaniei.

Așa arată această veche țară a dacilor, cucerită de Traian în primul veac al erei creștine. Independența de care s-a bucurat sub Ioan Zapolya²⁰ și urmașii lui, până în 1699, a luat sfârșit odată cu Leopold I, care a anexat-o Austriei. Dar, oricare i-ar fi fost soarta, a rămas moșia comună a unor rase diferite, care vin în atingere fără a se amesteca, valahii sau români, ungurii, țiganii, secuii și sașii, pe care vremea și împrejurările vor sfârși prin a-i maghiariza, în folosul unității transilvănenelor²¹. Din ce tip facea parte ciobanul Frig? Era oare un urmaș

19 Mila ungurească are 7500 metri (n.a.).

20 Ioan Zapolya, regele Ungariei, a fost ales în 1510 (de către nobili și cler) voievod al Ardealului, ceea ce îl induce în eroare pe J. Verne cu privire la „independența” Transilvaniei. Amintim că sub Ioan Zapolya a fost înăbușită marea răscoală populară condusă de Doja.

21 Deși s-a descurcat destul de bine în complicata situație politică a Transilvaniei și în ciuda faptului că întreaga sa simpatie se îndreaptă către populația română, Jules Verne nu credea că numeroasele ei lupte mai puteau fi încununate de succes. De aceea a socotit că unitatea acestei vechi provincii românești se va realiza prin maghiarizare în cadrul Austro-Ungariei.

al vechilor daci? Greu de spus, văzându-i părul în neorânduială, fața mânjată, barba încâlcită, sprâncenele groase ca două perii cu fire roșcovane, ochii de culoare nehotărâtă, între verde și albastru, al căror colț umed era cuprins de cearcănușul bâtrâneții. Doar are șaizeci și cinci de ani – cel puțin aşa s-ar părea. Dar e mare, uscat, drept sub cojocul gălbui și mai puțin lățos decât i-e pieptul, iar un pictor nu s-ar da îndărăt să-i prindă înfățișarea, atunci când, împodobit cu o pălărie împletită – adeverat dop de paie – și încremenit ca o stană de piatră, se sprijină în toiagul încovrigat la capăt. În clipa când razele pătrundeau prin curmătura de la apus, Frig se întoarse; apoi, ducându-și mâna pe jumătate închisă la ochi, își făcu un fel de lunetă – aşa cum ar fi dus o pâlnie la gură, ca să poată fi auzit la depărtare – și privi cu multă luare-aminte. În curmătura limpede de la orizont, la o milă bună, dar mult micșorate din pricina depărtării, se profilau formele unei cetățui. Vechiul castel ocupa, pe o culme singuratică a pasului Vulcan, partea superioară a unui podiș, numit podișul Orgal. În lumina scăpărătoare, volumele se detașau net, cu limpezimea unor imagini stereoscopice. Cu toate acestea, ochiul cădurării trebuie să fi fost înzestrat cu o mare putere pentru a desluși vreunul dintre amânuntele grămezii îndepărtate.

Deodată, iată-l că strigă, clătinând din cap:

— Bâtrână cetățuie!... Bâtrână cetățuie!... Degeaba te propești în temelie!... Încă trei ani și vei fi încetat să dăinui, de vreme ce fragul tău mai are doar trei crăci!

Sădit la marginea unuia dintre bastioanele cetățuui,

fagul se zărea negru pe fundalul cerului, ca decupat gingeș din hârtie, și, la acea depărtare, abia ar fi putut fi văzut de către oricine, în afara lui Frig.

— Da, repetă el, trei crăci!... Erau patru ieri, dar a patra a căzut azi-noapte... I-a rămas numai ciotul... Acolo unde se desfac de trunchi nu mai număr decât trei... Numai trei, bătrână cetățuie... numai trei!

Dacă-l privește din punct de vedere ideal, închipuirea face cu dragă inimă dintr-un cioban o făptură visătoare și contemplativă; conversează cu planetele; stă de vorbă cu stelele; citește în cer. De fapt, e îndeobște o brută ignorantă și încuiată. Cu toate acestea, naivitatea generală îi atribuie lesne daruri supranaturale; știe să vrăjească; după cum îi trăsnește, înlătură farmecele sau le țese în jurul oamenilor și al dobitoacelor, ceea ce – într-un asemenea caz – e totuna; vinde prafuri de dragoste; i se cumpără licori și descântece. Nu merge oare până acolo încât face sterpe brazdele, aruncând în ele pietre descântate, și oile – numai uitându-se la ele cu ochiul stâng? Eresurile acestea țin de toate timpurile și de pretutindeni. La țară, chiar în mijlocul unor ținuturi mai civilizate, nimeni nu trece pe dinaintea unui cioban fără a-i adresa un cuvânt prietenesc sau binețe pline de tâlc, salutându-l cu numele de „păstor”, la care ține. A-ți ridica pălăria în fața lui îți îngăduie să scapi de puteri vătămătoare, și pe drumurile Transilvaniei nu ești scutit de una ca asta mai mult decât aiurea.

Frig era luat drept vrăjitor, în stare să iște vedenii fantastice. Cutare zicea că vampirii și strigoii i se

22 Ziua care, la patru ani o dată, e adăugată lunii februarie.

supuneau; altul, că putea fi întâlnit când luna era în descreștere, în nopți întunecoase cum sunt cele din alte ținuturi în marele bisext²², călare pe stăvilarul morilor, la taifas cu lupii sau visând la stele. Frig îi lăsa să trăncănească, fiind în căștig. Vindea farmece și contrafarmece. Dar, fapt vrednic de luat în seamă, era el însuși la fel de naiv ca mușterii lui și, dacă nu credea în propriile-i farmece, dădea cel puțin crezare legendelor ce bântuiau ținutul.

Nu-i de mirare, aşadar, că ajunsese să prezică apropiata pieire a bătrânei cetățui – de vreme ce fagul era împuținat la trei crăci – și nici că se zorea să duca veste la Verești. După ce-și adunase turma, mugind din fundul bojocilor printr-un lung bucium de lemn alb, Frig apucă drumul spre sat. Dulăii, doi semigrifoni corciți, arțagoși și sălbatici, mai degrabă buni să înghită oile decât să le păzească, îl urmău, hărțuind dobitoacele. Erau acolo vreo sută de berbeci și de oi, dintre care o duzină de miei de un an, ceilalți de trei și de patru ani, cu patru și șase dinți.

Turma era a judecătorului din Verești, biroul Colț, care plătea comunei o sumă grasă pentru pășunat și-l prețuia foarte mult pe păcurarul său Frig, știindu-l tare îndemânic la tuns și tare priceput la vindecarea bolilor, umflături, streche, gălbează, râie, dalac și alte afecțiuni de proveniență ovină.

Turma înainta în masă compactă, cu berbecul conducător în frunte, sunându-și tălangile în mijlocul behăielilor. La ieșirea de pe izlaz, Frig apucă o po-

23 În românește, în textul original.

Rezecă largă, trecând

pe lângă câmpuri fără capăt. Unduiau acolo minutele spicile unui grâu cu paiul foarte lung; se întindeau acolo câteva lanuri de cucuruz²³, porumbul din partea locului. Drumul ducea către marginea unei păduri de pini și brazi, cu adâncuri răcoroase și întunecate. Mai jos, Jiul își plimba apele luminoase, limpezite de prundișul de pe fund, și pe care pluteau buștenii tăiați de joagărele de pe deal.

Câinii și oile se opriră pe partea dreaptă a râului, la nivelul malului, și se puseră să bea cu lăcomie, mișcând tufișurile crescute alătura.

Vereștii nu mai erau decât la trei bătăi de pușcă, dincolo de un șir des de sălcii, alcătuit de copaci zdraveni și nu dintre cei tunși și închirciți, care fac coroană la câteva picioare deasupra rădăcinilor. Șirul sălcilor se desfășura până către povârnișurile pasului Vulcan, al cărui sat, purtând același nume, ocupă o ridicătură pe versantul meridional al masivului Pleșa.

La ceasul acela, câmpile erau pustii.

Plugarii se întorc doar la cădereala noptii la căminele lor și Frig nu apucase să schimbe cu nimeni pe drum tradiționalele binețe. Odată turma adăpată, când să se afunde în cutile văii, cineva se ivi la întorsătura Jiului, cu vreo cincizeci de pași mai la vale.

— Hei, prietene! îi strigă el păcurarului.

Era unul dintre negustorii de bâlci ce vizitează piețele comitatului, îi întâlneaști în orașe, în târgușoare, până și-n cele mai umile sate. Nu li-e greu să se facă înțeleși: vorbesc toate limbile. Cel de acum era italian, sau sau valah? Nimici n-ar fi putut spune; dar era evreu, evreu polonez, mare, slab, cu nas arcuit, barbă ascuțită, frunte boltită, ochi foarte ageri. Marchitanul vindea lunete, termometre, barometre și ceasuri mărunte. Ceea ce nu se afla închis în sacul prins de umerii lui cu curele zdravene îi spânzura de gât și de brâu: un adevărat galantar, un soi de tarabă ambulantă. Evreul era pesemne stăpânit de respectul sau poate de teama salutară pe care o inspiră ciobanii. De aceea îl salută pe Frig, făcându-i semn cu mâna. Apoi, în limba română, spuse cu un accent străin:

- Îți merge precum dorești, prietene?
- Da... după vreme, răspunse Frig.
- Atunci îți merge bine azi, că-i frumos.
- Și-o să-mi meargă rău mâine, c-are să plouă.
- O să plouă?... strigă marchitanul. Păi aici, la voi, plouă fără nori?
- Au să vină și norii, la noapte... și încă de-acolo... din partea rea a muntelui.
- De unde știi?

După lâna oilor, care-i țeapăna și uscată ca o piele argăsită.

— Atunci, cu atât mai rău pentru cei ce bat drumurile...

— Și cu atât mai bine pentru cei rămași în pragul caselor lor.

— Doar că pentru asta trebuie să ai casă, păstorule.

— Ai copii? spuse Frig.

— Nu.

— Ești însurat?

— Nu.

Și Frig punea toate întrebările astea pentru că pe acolo e obiceiul să-i iscodești pe cei cu care te întâlnnești.

Apoi, adăugă:

— De unde vii, marchitane?

— De la Sibiu.

Sibiul e unul dintre cele mai de seamă târgușoare ale Transilvaniei. Părăsindu-l, dai de valea Jiului transilvănean, ce coboară până-n târgul Petroșeni.

— Și te duci...?

— La Cluj.

Pentru a ajunge la Cluj e de ajuns să urci către valea Mureșului, apoi, prin Alba Iulia, urmând cele dintâi rânduri ale munților Bihor, dai de capitala comitatului. Cale de cel mult douăzeci de mile²⁴. La drept vorbind, negustorii ăștia de termometre, barometre și hodooroage te duc întotdeauna cu gândul la niște ființe aparte, de factură cumva hoffmanescă²⁵. Faptul ține de meseria

²⁴ Cam 150 km. (n.a.).

²⁵ E.T.A. Hoffmann (1776-1822), celebru autor german de povestiri și romane fantastice.

lor. Vând timp sub toate formele, cel trecut, cel care este, cel care va fi, aşa cum alți coropcarî vând coșuri, împletituri sau pânzeturi. Sunt comis-voiajorii Casei Saturn et Co., având firma *La nisiparnița de aur*.

Și a fost, fără îndoială, impresia pe care evreul i-a făcut-o și lui Frig, care privea nu fără mirare galantul de obiecte, noi pentru el, cărora nu le cunoștea rostul.

— Hei, marchitane, întrebă el, întinzând mâna, la ce slujesc vechiturile care-ți zângăne la brâu ca oasele unui bătrân spânzurat?

— Sunt lucruri de preț, răspunse negustorul, lucruri folositoare oricui.

— Oricui, strigă Frig clipind, chiar și unor ciobani?

— Chiar și unor ciobani.

— Și surubăria asta...?

— Surubăria asta, răspunse evreul, făcând să joace între mâinile lui un termometru, îți spune dacă-i cald sau dacă-i frig.

— Păi, frate, o ștui și singur când nădușesc sub cojoc sau tremur sub șubă.

De bună seamă, atât îi era de ajuns unui păcurar, care nu-și bătea capul cu întrebările pe care și le pune știința.

— Și ditai hodooroaga asta cu ac? adăugă el, arătând un barometru aneroid.

— Nu-i o hodooroagă, ci un instrument care-ți spune dacă mâine-i frumos sau dacă va ploua...

— Zău?

— Zău.

— Bine! i-o trânti Frig, nu l-aș vrea nici pentru un